

Hayata Anlam Vermede Dinî Değerlerin ve Din Öğretiminin Rolü

Adem AKINCI, Dr.

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Atıf- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dinî değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (9), 7-24. © Değerler Eğitim Merkezi

Özet- Hayata anlam verme, insanın kendisi, yaşadığı dünya ve etrafındaki âlem hakkında arayışlarına tatminkâr cevaplar bulmasını ifade etmektedir. Bu arayışlara olumlu cevaplar bulan insan için hayatın bir değeri olmaktadır. Hayatta olumlu bir anlam bulamayanlar, anlamsızlık duyguları içerisinde olumsuz tavırlar sergileyebilmektedir. İnsanın özellikle metafizik konulardaki arayışlarına cevap verme ve hayatını şekillendirecek değer yargıları ortaya koyma yönüyle din, anlam arayışlarını tatmin etmede önemli bir rol üstlenmektedir. Vahiy yoluyla gelen bilgi, kaynağının kutsal olması sebebiyle güvenilir ve tatmin edici bir niteliğe sahiptir. Öğretim faaliyetleri bireyi bütün yönleriyle geliştirmenin yanında, ihtiyaçlarını karşılamayı da hedefler. Hayata anlam verme insanın önemli bir ihtiyacı olduğuna göre, öğretim faaliyetlerinde bu düşünceye yer vermenin gerekliliği kabul edilmelidir. Dinin hayata anlam verme bakımından rolü düşünülürse, din öğretimi bu konuda önemli bir katkıda bulunabilir. Böylelikle din öğretimi, genel öğretimin hedeflerini gerçekleştirmesine de yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler- Anlam, Anlam Arayışı, Hayata Anlam Verme, Din Öğretimi.

Anlam kavramı zihinsel bir süreç olarak “bir kelimenin, sembolün, işaretin, anlatımın, teorisinin taşıdığı bilişsel veya duygusal içerik” (Demir & Acar, 1997: 28) veya başka bir ifadeyle kişiyi, bir nesneye, bir duruma gönderen ve sözcük olarak ortaya konan şey; bir özneye nesne arasındaki ilişkiye içerik kazandıran bağ (Büyük Larousse, 1986; Cevizci, 1999) şeklinde tanımlanabilir.

Varoluşsal bir içerik doğrultusunda anlam kavramı; hayatı anlamada, hayatın kendisi üzerine bina edileceği bir doku ya da çatı; insanın kendi hayat tarzına yön veren, hayattaki olaylara belirli bir şekilde cevap vermesini sağlayan bir modeldir. Böyle bir anlam, dünyaya bütüncül bir bakış açısı kazandıran, insanın hayatını tutarlı hâle getiren bir kaynak konumundadır (Mckenzie, 1986).

İnsanın bütün arayışlarına ve varlığı anlama gayretlerine “anlam arayışı” denilebilir. “İnsanın anlam arayışı hayatındaki temel bir güdüdür. Bu anlam sadece kişinin kendisi tarafından bulunabilir olması yönüyle eşsiz ve özel bir yapıdadır. Bazı otoritelere göre anlamlar ve değerler, savunma mekanizmalarından, tepki oluşumlarından ve yüceltmelerden öte bir şey değildir” (Frankl, 1997: 97). Çıkış noktası konusunda bu farklı değerlendirmelerin yanında, anlam arayışını, insanın hareketlerine yön veren temel etkenlerden birisi olarak da belirtmek mümkündür.

İnsanın temel ihtiyaçlarından birisi olan hayata anlam verme, evrenin ve evrendekilerin varlık sebebini anlamamanın yanında, insanın varlık âlemi içindeki yerini anlamaya yönelik bir arayıştır. İnsan, var olmasının amacı konusunda tatmin edici bilgi ve yorumlara ulaşmak ister. Aynı zamanda insan, hayatına yön verecek değerlerin ve ilkelerin arayışı içindedir.

Anlam verme, insanın zihinsel, ruhsal ve toplumsal yapısını belirleyecek düzenlemelerin yanında, bu alanda çıkacak problemlere çözüm olabilecek prensipler ortaya koymakla mümkün olacaktır (Bahadır, 1999). Öncelikle merak ettiği soruların cevabını elde eden insan, zihinsel olarak tatmin olacaktır. İnsan, maddi ihtiyaçlarını gidermenin yanında ruhunu da doyurmaya ister. Aynı zamanda öğrendiği bilgileri ve benimsediği değerleri uygulayıp bu yönde hayatını şekillendirmeyi ve davranışlarına yön vermeyi arzu eder. Bununla beraber kendisi için bir ideal ve amaç edinmeye çalışır.

Anlama yönelik arayışlara cevap olabilecek farklı düşünce ve idealler bulunmaktadır. Bazen insan, varlığı tanıma konusunda bilimsel bilginin ortaya koyduğu gerçekler doğrultusunda merakını gidermeye çalışmakta, bazen de bunu yeterli bulmayıp metafizik dünyaya ait arayışlarını tatmin edecek bir düşünce sistemine veya bir dine sarılmaktadır. Bütün çabalarına rağmen, hayatta kendini tatmin edecek bir anlam bulamayanların yaşama direnci kırılmakta ve sıkıntılarla mücadele etmeleri zorlaşmaktadır.

Yaşadığı sürece insan, çeşitli problemler ve eksiklikler içerisinde hayatını devam ettirir. İnsanın yaşadığı sıkıntılar ve yokluklar bazen yoğunlaşarak içinden çıkılmaz bir hâl alabilir. Bunun sonucunda anlam arayışının engellenmesi ve boşluk duyguları yaşanabilir. Anlam arayışının engellenişi, hayattaki her şeyin insan için anlamsızlaştığı düşüncesinin oluşmasıdır (Frankl, 1994). Anlamsızlık düşüncesinin devam etmesi durumunda insan hayattan uzaklaşarak yalnızlığa düşerse, boşluk dediğimiz durum meydana gelir (May, 1998). Kendisini herhangi bir şekilde tatmin edemeyen insan ruhsal problemler içine girer. Böyle bir durum hayattan zevk alamama, değer kay-

bı, varoluş bunalımı, manevî açlık, başarısızlık, amaçsızlık gibi bazı kavramlarla ifade edilmektedir (Schaub, 1970).

Anlama yönelik arayışlarda insana yardımcı olmak ve bu arayışları uygun bir şekilde yönlendirmek, öncelikle öğretim faaliyetlerinin bir görevi olmalıdır. Bu faaliyetler, hayatın anlamı konusunda insanların tatmin edici sonuçlara ulaşmalarında, çeşitli alternatiflerden yararlanması için gerekli yol ve yöntemleri göstermelidir. Birçok konuda istenilen anlam referanslarına ulaşmanın yolu, güçlü bir etkileşim içine girmektir. Öğretim faaliyetleri, hayattaki anlamın keşfedilmesine katkıda bulunmalı, bu anlamları uygulamaya geçirme konusunda yardımcı olmalıdır.

Hayata Anlam Verme

İnsanın hayatta karşılaştığı her türlü hâdiseye bir açıklama ve yorum getirme, içinde yaşadığı âlemi *anlama* ihtiyacı içerisinde bulunduğu, çeşitli şekillerde dile getirilmiştir. Hiçbir şeyi dışarıda bırakmadan, zihinsel olarak bütün olayları anlayabilecek genel bir anlama sistemine sahip olma isteği, insanın temel ihtiyaçlarından birisidir (Hökelekli, 1993). Bir grup denek üzerinde yapılan bir araştırmada, deneklere hayatta gerçekleştirmek istedikleri en büyük arzu sorulmuş, deneklerin % 90'ı “anamlı, huzurlu, amaç ve hedefleri olan bir hayat” cevabını vermiştir (Bahadır, 1999). Böyle bir sonuç, insanın bu konudaki ihtiyacını ifade etmektedir.

İnsanın *anlam* ihtiyacını diğer ihtiyaçlarından ayırmak gerekir. Bu ihtiyaç, diğer ihtiyaçlara indirgenemeyecek kadar özgün bir ihtiyaçtır. Farklı ölçülerde her insanda bulunur ve insanın bütün varlığını kuşatır. İnsandaki bu yüce ihtiyacın bilinmesi, bu ihtiyaçların canlandırılıp harekete geçirilmesi demektir (Frankl, 1994). Böyle bir ihtiyacın tatmini, insanın ruhunun doyurulması şeklinde de ifade edilebilir. Bunun için anlam ihtiyacının doğru bir şekilde yönlendirilmesi önemli bir çaba olarak görülmelidir.

İnsanın anlama yönelik arayışları onun varlık şartlarını ifade etmektedir. İnsan, “belirli anlarda evrenin bütünlüğünü, onunla birleşmiş olduğunu ve evrenin içinde var olduğunu algılayan ve birlik olma arzusu ile dolu olduğu anda tamamen doyum bulmuş bir varlıktır.” (Maslow, 1996: 110) Sadece insana has bir faaliyet olan anlama yönelik arayış, içinde bulunduğu zamana ait olabileceği gibi, geçmiş ve geleceğe dair bir arayış veya ilgi de olabilir. Bu arayışlar, insanın kendisini tanıma çabası olabileceği gibi, hayatı ve varoluşu tanımaya ve anlamaya yönelik bir faaliyet de olabilir.

Hayatta bir anlam arama, bazen hayatın amacını belirleme şeklinde anlaşılmıştır. Anlam, mana ya da tutarlılığa işaret eder. Amaç ise niyet, hedef ve işleve işaret eder. Bir şeyin amacı denildiğinde, rolü ya da işlevi kastedilir. Bununla birlikte *hayatın anlamı* ve *hayatın amacı* bazen birbirinin yerine kullanılır (Baier, 1971; Yalom, 1999). Bu bağlamda hayata anlam verme “hayatta bir amaç bulup onu gerçekleştirmeye yönelik olarak benliğin dışına uzanma isteği” (Yalom, 1999: 696) şeklinde ifade edilmiştir. Bu düşünceye göre, varoluşun anlamını arama çabaları, amaçlara ulaşmaya kadar devam eder, amacına ulaşan insanın hayatı anlamlıdır (Schlink, 1991).

Bazıları “hayatın anlamı” ifadesini, “hayatın değeri” olarak anlamaktadır. Böyle bir yaklaşıma göre anlamlı hayat, değerine inandığımız bir hayat tarzıyla gerçekleşebilir. Fakat hayatın değerinin nelere bağlı olduğu ve değerli hayatın formatları konusunda genel geçer ilkeler bulmanın da zor olduğu kabul edilmelidir (Rogers, 1971). Hayatın anlamı “onun kısa veya uzun olmasından daha çok, değerli olup olmadığıyla ilgilidir” (Baier, 1971: 809).

Genelde hayatını anlamlı bulduğunu söyleyen insanlar şu konuları ön planda tutarlar: Sağlık, herhangi bir konuda tatmin, başarılı olma, amacına ulaşma, diğer insanlar için bir şey yapabilme, çok önemli gördüğü bir gerçek için hayatını feda etme, ilâhî emirleri yerine getirme (Wohlgennant, 1991). Genel bir ifadeyle anlamlı hayat, insanın bireysel potansiyellerini geliştirmesi ve kendini aşarak başkaları ile kurduğu ilişkileri içinde bulunduran bir bütünlük olarak değerlendirilebilir (Bahadır, 1999).

Genel bir bakış açısıyla, hayatın anlamı terimini iki şekilde anlamak mümkündür. Birincisi, insanın dünyadaki şahsî hayatının anlamı; ikincisi ise kendisi dışındaki varlıkların, evrendeki düzenin ve işleyişin anlamıdır. Birincisini, insanın hayatını bir amaca, bir faaliyete, bir ideale sahip olarak yaşaması şeklinde anlayabiliriz. İkincisini ise kişinin dışında var olan düzenin, evrendeki işleyişin anlamı olarak düşünebiliriz. Bu ikisinin birbiriyle yakın ilişkisi vardır. Bu anlayış doğrultusunda hayatın anlamı, genelde yaratılışın ve insan hayatının tümüyle tutarlı bir örüntü içinde olmasıdır. Bunun anlamı şudur: Varlık âleminde bir anlam bulan insan, kendisine bu anlama uygun bir yol, bir hayat tarzı çizer. Varlıkta ve var olmakta bulduğu anlamı kendi hayatında gerçekleştirmeye çalışır (Yalom, 1999).

Bu çalışmada, *hayatın anlamı* kavramından, genel manada var olmanın anlamı, insanın bu anlamı öğrenip kavrayabilmesi, buna uygun yaşaması ve kişisel hayatında sahip olduğu anlam kastedilmektedir. Dolayısıyla anlamlı hayat, hem insanın şahsî dünyasının, hem de içinde bulunduğumuz varlık âleminin anlamlı olması demektir.

Hayata anlam verme, bir kimsenin dünyadaki varlığına ve gerçekliğine karşı tutumunu belirleyen yorumlayıcı bir yaklaşımdır. Bu gerçekliğe karşı tutumunu belirleyen insan, hayatını o çizgide sürdürecektir. Bu doğrultuda yaşantısına ve davranışlarına şekil verecek ilkeleri belirleyecektir. Dolayısıyla hayata anlam verme, insanın davranışlarını yönlendirecek öncelikli prensipler olan değerler ve inançla ilgili tasdikleri de içerir (Mckenzie, 1986). Değerler ve inançlar, hayatı anlayıp yorumlamada ve davranışların şekillenmesinde rehberlik eder. Böylelikle insan, hayata ve olaylara karşı bir bakış geliştirmiş olur.

Bir başka açıdan, hayata anlam vermeyi “değerlerin gerçekleşmesi için insanların ortaya koydukları” şeklinde ifade edebiliriz. Burada amaç ve değerler kaybolduğunda yerine başka değerler koyulamıyorsa, böyle bir durumda anlam yok demektir. İnsan, tanıdığı ve kabul ettiği değerlerden yoksun bir hayata itibar etmeyecektir (Wohlgennant, 1991). Hayata olumlu bakabilen ve dengeli bir insan için ilkeli ve bilinçli bir yaşayış, anlamlı bir dünyaya götürecektir.

İnsanın benimseyeceği değerler ve ilkeler, şahsî hayatına yön vermenin yanında, toplum yapısını da şekillendirmektedir. Sosyal hayattan uzak olması düşünülmemeyen insan için, toplumun huzurunu sağlayacak, birlikte yaşamaya katkıda bulunacak değer ve ilkelerin olması, anlamlı bir dünyada yaşamak demektir.

Değerler insan kişiliğinin oluşmasını sağlar. Değerlerin kaybı veya zarara uğraması, kişiliğin ve benliğin sarsılmasına ve güvensizlik hislerine sebep olmaktadır. Bu durumda insan her şeyin sona erdiğini düşünür ve kendisini yalnız hisseder (Öner, 1999). Birçok insanda görülen kişilik sorunlarının altında ahlâkî belirsizlik olduğu görülmektedir. “Nasıl yaşamalıyım?” konusunda kendisine ahlâkî bir yol çizemeyen insan kişilik problemleri yaşamaktadır (May, 1967).

Bu değerlendirmeler sonucunda, hayata anlam vermeyi şöyle ifade edebiliriz: İnsanın hayat ve varlıkla ilgili zihinsel çıkarımlara ve yorumlara ulaşması, dünyadaki varlıklara ve olaylara bütüncül bir bakış açısı geliştirebilmesi, olayların arkasındaki gerçekleri kavrayıp değerlendirebilmesi ve bu doğrultuda hayatına yön verecek değerleri belirleyebilmesi süreci (Akıncı, 2002).

Hayata Anlam Vermede Din

Hayatın manası ile ilgili arayışlar farklı yollarla karşılanabilir. Allah'ın peygamberler vasıtasıyla gönderdiği dinlerin ortaya koyduğu bilgi ve değerler

arayışların cevabı olabileceği gibi vahyin dışındaki bilgi ve düşünce sistemlerinin ortaya koyduğu ilkeler de bu konuda belirleyici olabilir. Hayatın anlamı ile ilgili insanın arayışları metafizik konulara yönelebilir. Bu konular yaratılışla ilgili olabileceği gibi, geçmiş ve gelecekle, ölüm ve ölüm sonrası ile de ilgili olabilir. Böyle konular, dinî verilerin yardımı ile açıklanabilecek konulardır. Bilimin ve düşünce sistemlerinin hayatın anlamı konusunda yetersiz kaldığı birçok yerde vahiy insana yardımcı olur.

Burada dinden kastımız, Allah'ın peygamberleri vasıtasıyla insanlara gönderdiği kutsal kitaplarda ortaya koyulan sistemdir. Bu anlamda “din” ile ilâhî dinler kastedilmektedir. Dinler arasında, yaratılış, hayatın amacı ve anlamı, insanların uyması gereken emir ve yasaklar, ahlâkî değerler, ölüm ve ölüm sonrası gibi konularda birtakım farklılıklar olmakla beraber, temel konularda benzerlikler mevcuttur. Fakat nasıl olursa olsun her din, hayatın anlamına dair konularda, kendi inanırlarına birtakım açıklamalarda bulunarak nasıl yaşamaları gerektiği hakkında yol gösterir.

Anlamlandırma, bazılarına göre dine ait temel bir eğilim, kesin bir inanç bağlılığına dayanır. İnsanın davranışlarını yönlendirecek öncelikli prensipler olan değerler ve inançla ilgili tasdikleri içerir (Mckenzie, 1986). Bu görüş, anlam arayışında din temelli bir yaklaşımı ifade etmektedir. Buna göre, inançlar hayatı yorumlayarak hayatın anlamı konusunda insanın zihnini aydınlatır. Dine ait değerler ise bu doğrultuda davranış geliştirme konusunda belirleyici durumdadır. Bu açıdan dinden gelen ilkeler ve yorumlar anlam arayışında büyük ölçüde rehberlik etmektedir.

Akıl yoluyla elde edilen bilgi hayatın anlamını verme konusunda yeterli olamamaktadır. Büyük insan toplulukları bu anlamı, akla dayandırılmamış bir bilgide bulmaktadır. Bu da Allah'a ve bir dine inançtır. İnanç, insanın hayatına ölümle son bulmayacak bir anlam verir, ölüm ötesini aydınlatır (Tolstoy, 1997). İnsanı anlamsızlığa götüren ve büyük sıkıntılara yol açan en büyük problemlerden birisi de ölüm endişesidir. İnsanın ölüme bir anlam verebilmesi, hayata anlam verme konusunda belirleyicidir.

Hayatın iyi bir şey olduğunu düşünen ve kendisini hayata bağlayan değerleri olan bir insan için hayatı kaybetmek yeterince büyük bir acıdır (Mothersill, 1991). Bu durumda insan, “Ölümün anlamı var mıdır?” diye sorar. Eğer ölümün anlamı yoksa hayatta kalmanın da kesinlikle bir anlamı yoktur, diye düşünebilir. Çünkü anlamı böyle rastlantıya bağlı olan bir hayat yaşamaya değmez (Frankl, 1997). Ölüme anlam verememe insan hayatını derinden etkilemektedir. Yok olma ve ölüm düşüncesi insandaki stresin en önemli sebebidir.

Böyle bir stresten kurtulmada dinî inancın önemli bir yeri vardır (Öner, 1999). İnsanda ölüm ve yok olma korkusunu yenebilecek veya azaltabilecek şey, ölümle insanın yok olmayacağı, yani ruhun ölümsüzlüğü fikridir.

Hayatı anlamlandıran dinin dışındaki düşünce sistemleri ölüm düşüncesine açıklık getirmekte zorluk çeker. Ölüm ötesini izah edemeyen bir anlam, insan hayatına gerekli değeri kazandıramaz (Tolstoy, 1997). Ölüm endişesi ve korkusu insan hayatını önemli ölçüde sarsmaktadır. Ölüm endişesi içerisinde yaşayan insan için hayat çekilmez bir hâl alacaktır. Ölüm endişesini azaltma konusunda dinin önemli bir etkisi olduğu sonucunu ortaya koyan araştırmalar vardır. Bu araştırmalara göre dindar tipli insanların dindarlığıyla ölüm kaygısı arasında olumlu bir ilişki vardır (Schulz, 1978). Bu konuda dinlerin ortaya koyduğu ölümden sonraki hayata olan inanç ve ölümle yok olmama düşüncesi, ölümü olumlu anlamlandırmakta ve insanın endişelerini hafifletmektedir.

Ölüm ve benzeri metafizik konularda insanın endişe ve korkularına çözüm olma noktasında din insana çeşitli izahlar sunar. Bilimin ilgi alanı fizik âlem olduğu için, metafizik alana ait izahları bilimde bulmak mümkün değildir. Bu alan bilimin yetersiz kaldığı bir alandır ve insan bu konuda dinin izahlarına ihtiyaç duyar. Bu izahlar dine inanan insanlar için tatmin edici olabilir. Ayrıca insanların hayatına yön verecek ahlâkî ilkeler ortaya koyma noktasında da dinin önemli bir etkisi olmaktadır. Çünkü dinin ortaya koyduğu ilkeler ilâhî kaynaklı olması yönüyle bir inanır için bağlayıcı olmaktadır. Din dışı sistemlerin ortaya koyduğu ilkeler aynı etkiyi yapamamaktadır.

Bilim mevcudu açıklamakla beraber, kendiliğinden bir değer ortaya çıkarmamaktadır. İnsanın arayışlarına ve sorularına cevap vermekte yetersiz kalır. Din ise zaman ve mekân dışı olan şeyleri insana sezdirir (Bilgin, 1980). İnsanın yeryüzünde varoluş sebebini, hayatın, ölümün, acının ve zorlukların anlamını, bilim, mantık ve hiçbir gelişme açıklamaya yetmemiştir. Bunlar, insanın hayatta daha mutlu olabilmesi için uyması gereken temel davranış kurallarını etkili olacak bir biçimde ortaya koyamamıştır. Fakat dinler, tarih boyunca her türlü sosyal şartlarda, hayatın temelindeki anlamları ortaya koymuş ve bu konuda insanlara ışık tutmuştur (Küng & Kuschel, 1995).

Din, insanın doğru düşünmesine, kendi varlığının farkında olmasına ve en iyi şekilde kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunan bir araçtır (Onat, 1997). Aynı zamanda din, kâinat, hayat, insanın sırrı ve ölüm ötesiyle ilgili soruları cevaplayan, hayata yön vererek insanı rahatlatan ve duygularını tatmin eden bir kurumdur (Tümer, 1996). Bu açıdan din, insan hayatının ger-

çek amacına ulaşmasında ve varoluşunun anlamını ifade etmede, yüce değere ait gerçeği anlatan bir inanç sistemi ortaya koyar (Ward, 2002). Bu sistem, Allah'a karşı insanın tutumunu belirleyecek, kâinatın niçin var olduğu ve insanın kâinattaki yeri konusunda bir fikir verecektir. Dolayısıyla din, hayata anlam verme konusunda temel argümanları sunmaktadır.

İnsan kendi varlığı, dünyanın manası, nereden gelip nereye gittiği sorularına cevap olarak "Allah"ı koymaktadır (Vergote, 1999). Bir dine inanma, aşkın olanla aramızda yaşanan ilişkidir. İnanan insan, aşkın bir varlığın mevcudiyetini düşünerek bu varlığın evrenle ve insanla ilişkisi hakkında bir kanaate varır. Hayatın en soylu amacı aşkın olanla yaşanan ilişkiyi güçlendirmektir (Ward, 2002). Dolayısıyla insanın hayata anlam verme sürecinde inanma kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Hayatın anlamı ve amacı konularına dinlerin verdiği cevap, Allah'a olan inanç merkezindedir. "Allah bizi yaratırken belli bir amaçla yaratmıştır. Bu amacı biz, hem bireyler olarak hem de ortak varlığımızla yerine getirmek durumundayız. Bu amacın yerine getirilmesi varlığımızın sebebi olacaktır. Bireyin ve bütün insanların varlığının anlamı bu kutsal amacı yerine getirmeye bağlıdır" (Stern, 1971: 6). Her şeyi Allah'ın yarattığına ve bu yaratılışa bir amaç olduğuna inanan insan, bu amacı yerine getirmenin varlığının sebebi olduğunu düşünecektir. Böylelikle insan, niçin yaratıldığını kavrayacak ve yaratılış gayesine uygun olarak nasıl davranması gerektiği konusunda yolunu çecektir.

İnanç, eşyalarda gizli olan manayı ortaya çıkarır. İnsanı hayatın karmaşıklığı içerisinde Allah'ın açık olan işaretlerini okumaya davet eder (Vergote, 1999). Çünkü inanma, metafizik âlemlle ilgilidir. Gördüğümüz bütün varlıkların hakikatini anlama, onların metafizik boyutunu kavramaya bağlıdır. Varlığa anlam verme, Allah'ın yaratışına anlam verme demektir. Allah'ın varlığı, yaratılışın sebebi ve varlıkların dünyada bulunmalarının hikmetleri, dinler tarafından farklı şekillerde ortaya koyulmaktadır. Herhangi bir dine inanan insan, inandığı dinin kutsal kitabında bu konularda bir açıklama bulacaktır.

İnsanın bir dine, kendisini adayabileceği yüce bir varlığa ve hayatına rehber olabilecek değerler sistemine olan ihtiyacı birçokları tarafından ifade edilmiştir. İsteklerinin gerçekleşmesi ve içinde bulunduğu sıkıntı durumundan kurtulma arzusuyla Allah'a yönelen insan, kendisini ifade şekilleri aramaktadır. Bunun sonucu olarak kendisini ibadete adayan insan, böylelikle tatmin olmakta ve kendini güven içinde hissetmektedir. Anamlı bir hayat, insandaki arzu ve ihtiyaçların tatminiyle mümkün olacağı için, dine bağlanma ve di-

nin esaslarını yerine getirme bu amacı sağlayabilmektedir.

Güven ve cesaret duygularının yok olması gibi birçok insanı bunalıma ve psikolojik hastalıklara iten birtakım problemlerin aşılması konusunda, bir dine ve yüce bir varlığa inanmanın yapıcı bir etkisi olmaktadır. Dinlerin ortaya koyduğu şekilde, Allah'ın yarattığı ve onun kontrolü altındaki bir evrene güvenme, diğer varlıklara da güven duymaya sebep olacaktır. Böylelikle insan, yaşaması için gerekli olan güven ve cesareti kazanmış olacaktır (May, 1967). Gençler üzerinde yapılan bir araştırmada, deneklerin % 50'si dinin kendilerine ruh huzuru verdiğini ve bir güvenlik duygusu sağladığını ifade etmektedirler. Aynı zamanda % 50'den fazlası dini, kendisine dayanılacak tek realite olarak görmektedir. % 64'ü de eğer Allah'a imanlarını kaybedecek noktaya gelselerdi, artık hayatlarında hiçbir rahatlık kalmayacağını belirtmiştir (Hökelekli, 1993). Jung, yıllarca ilgilendiği hastaları üzerinde yapmış olduğu gözlemler sonucunda şu tespite ulaşmıştır: “Dinî bir bakış açısına sahip hiçbir hastanın son dönemlerinde psikolojik rahatsızlık yaşadığına rastlamadım” (aktaran, May, 1967: 214). Bu tecrübelerden hareketle yaşamak için inanç, umut ve sevgiye ihtiyacımız olduğu sonucuna varabiliriz.

Allah'a bağlanmakla ve itaat etmekle insan, nefesine ve anlamsız isteklerine bir sınır koyabilir. Kendi basit duygularının ve hayallerinin arkasından koşarak hayatını boşa geçirmek yerine, saygı duyacağı mutlak bir varlık tarafından kendisine sunulmuş olan değerlere bağlanarak hayatını bu doğrultuda şekillendirebilir. Bu onun için anlamlıdır, çünkü kaynak kutsaldır ve benimsediği değerler ilâhî ilkelerdir. Hayata yön veren bir Allah inancı yoksa ve herkesin kabulleneceği ahlâk ilkeleri kalmamışsa, böyle bir durumda, suçları ve kötülükleri engellemek zor olabilir.

İnsanları birbirine bağlayan unsurlar içinde en kuvvetlisi olan din, insan hayatında her şeyin üzerinde düzenleyici bir rol oynamaktadır. Din, ferdin hayatını, ferdi aşan mutlak değerlere ve anlamlara göre düzenler. Bu anlamların ve değerlerin birçok insan tarafından paylaşılmasıyla insanlar arası ilişkilerin bu çerçevede düzenlenmesi mümkün olmaktadır (Berger, 1995).

Din Öğretiminin Temel Amaçlarından Hayata Anlam Verme

Din öğretiminin genel öğretim içinde okulda verilmesinin üç önemli amacından bahsedilebilir. Bunlar; insanî, kültürel, toplumsal amaçlardır. İnsanî amaç, öğretim faaliyetlerinin insanı bütün kabiliyetleriyle bir bütün olarak yetiştirmek görevinden kaynaklanmaktadır. İnsan, hayatı yorumlamak ve

yaşantısına bir anlam kazandırmak ister. Onun bu konudaki ihtiyaçları ve soruları insan olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın bu duygusunun karşılanması, doyurulması ve geliştirilmesi gereklidir. Bu anlamda İslâm dininden gelen cevaplar, İslâm dininin inanırı olan kişilere verilmek durumundadır (Bilgin, 1995). İnsanı amaç, din öğretiminin hayata anlam verme görevinin olduğunu ifade etmektedir. Bu görev diğer dinler için de söz konusudur. Kültürel ve toplumsal amaç ise hangi kültürden ve toplumdan bahsediliyorsa, o toplumun benimsemiş olduğu dinin öğretilmesini ifade etmektedir. Bu açıdan, Müslüman bir toplumda, öğretimin kültürel ve toplumsal amaçlarından bahsedildiğinde, İslâm dininin öğretilmesi anlaşılmalıdır.

Hayata anlam verme düşüncesi, insanın varlığı için çok önemlidir. Aynı zamanda din öğretiminin hedeflerinin belirlenmesi konusunda gereklidir. Din öğretimi, hayatın anlam kazanması konusunda insana şunları sağlar: (i) Anlamı kazanmak, (ii) anlamı incelemek ve genişletmek, (iii) üretken bir biçimde anlamı ifade edebilmek. Bu doğrultuda din eğitimcisi, insanların anlamı kazanmalarında, incelemelerinde, mana yapılarını genişletmelerinde ve bunları etkili bir biçimde hayatlarında ifade etmelerinde kolaylaştırıcı rol oynayan insandır (Mckenzie, 1986).

Din öğretiminin amacı, insanların hayatlarında bir anlama sahip olmalarını sağlayarak bu dünyadaki varlığı izah etmede bir ön çatı ya da temel vazifesi görmektir. Bir insan hayatında herhangi bir anlama sahip olabilir, fakat o daha fazla anlam araştıracaktır. Din eğitimcisi, bireylerin bu anlamı anlamasında, inançlarının geliştirilmesinde önemli bir fonksiyona sahip olabilir. Bu da üç türlüdür: (i) Kişilere kendi dinî mirasını keşfetme konusunda yardımcı olmak, (ii) kişilere sahip oldukları dinî, hayatlarına uygulamada yardımcı olmak ve (iii) dinî geleneği sorgulama ve eleştirme yetisi kazandırmak (Mckenzie, 1986). Burada din eğitimcisi dengeyi sağlamalı, sağlıklı düşünme ve karar vermelerine yardımcı olmalıdır.

Genelde din öğretiminde, öncelikli amaçlar olarak, entelektüel amaç, ahlâkî amaç ve integralist (bütüncül) amaç olmak üzere üç önemli durumdan bahsedilebilir. Entelektüel amaç, öğrencinin dinle ilgili konularda zihin gelişimini sağlamaktır. Ahlâkî amaç ise dinî bilginin, öğrencinin daha erdemli olmasını sağlamaya yönelik kullanılmasıdır. Bunun ötesinde dinî bilgi, çocuğu Tanrı sevgisine götürmelidir. Integralist (bütüncül) amaç da din öğretiminin öğrenciye, uyumlu, bütüncül, gelişime açık, kendine yeten bir yapı kazandırmasıdır. Böyle bir amaç, öğrenciye, varlığa bütüncül bakma özelliğini de kazandıracaktır (Lee, 1973). Din öğretimi için bahsedilen bütün bu amaçlar,

aynı zamanda hayatın anlamını arama çabasına yardımcı olabilecek amaçlardır. Dolayısıyla din öğretiminin bu amaçları gerçekleştirmesi, insanları anlamlı bir hayata götürmeye yarayacaktır.

Öğretim faaliyetlerinin temel amacı, insanı bütün kabiliyetleriyle, maddî ve manevî yönüyle bir bütün olarak yetiştirmektir. Öğretim insanı bütün yönleriyle geliştirerek hayata hazırlar ve toplum içinde yaşayabilmesi konusunda gerekli donanımı elde etmesini sağlar (Bilgin, 1995). Yeni öğrenmelerle insanın kapasitesi gelişir, önceden yapamadığı şeyleri yapabilir hâle gelir. Öğrenme sonucu birey, içinde bulunduğu evrene yeni bir anlam yükler ve evrendeki konumunu yeniden tanımlar (Özden, 1999: 21).

Bazı öğrenme kuramları, öğrenmenin bir anlam yükleme çabası olduğunu belirtmekte ve anlam arayışlarına cevap vermede temel teşkil edecek ilkeler ortaya koymaktadır. Bunların başında bilişsel öğrenme kuramı gelmektedir. Bu kurama göre öğrenme, bireyin çevresinde olup bitenlere bir anlam yüklemesidir. İnsanlar gördüklerini bir bütün olarak algırlar. Bütünü oluşturan parçaların, bütünle ve birbirleriyle olan ilişkisini anlamaya çalışırlar. Yine insanlar çevrelerini bir ahenk içinde görme eğilimindedirler. Eşya ve olaylar parçası oldukları bütün içinde anlam kazanır. Bilişsel öğrenme kuramında önemli olan, kişinin olayları ve durumları anlaması, eşyaya ve olaylara anlam yüklemesidir. Piaget'ye göre bu anlam bulma öğrencinin deneyimine, sahip olduğu kültüre, öğrenmenin gerçekleştiği etkileşimin doğasına ve öğrencinin bu süreçteki rolüne göre değişmektedir. Bu konuda Senge, öğrenme ile bireyin dünyaya ilişkin algısının değiştiğini ve dünya ile olan ilişkisinin yeniden düzenlendiğini kabul etmektedir (aktaran, Özden, 1999: 25-27).

Nörofizyolojik temelli öğretim kuramında, beynin kendisine ulaşan verilere anlam yüklemeye çalıştığı belirtilir. İnsan beyni hayatını sürdürme arzusunun doğal bir sonucu olarak çevresinde olup bitenlere anlam kazandırmaya çalışır. Bu anlam yükleme ise örüntüleme yoluyla olur. Beyin etrafındaki örüntüleri ortaya çıkarmaya çalışır. Etkili bir öğrenme için birbiriyle ilişkili ve anlamlı bir örüntü oluşturulmalıdır (Özden, 1999: 39).

Psikobiyolojik öğrenme kuramında, öğrenciye sadece okulda gerekli olan çok sayıda bilgi öğretildiği, bunun sonucu olarak okulda başarılı olan birçok öğrencinin hayatta başarısız olduğu belirtilmektedir. Bunun için okullarda öğrencilere kendi kendilerini anlamlandırabilecekleri bir öğrenme alanı bırakılmalı ve hayatta işe yarayacak bilgilere ağırlık verilmelidir. Bu kurama göre, eski yaşantılarla çevreden gelen yeni etkiler uyumlu bir şekilde ilişkilendirilmeli, ferdin ihtiyaçları ile çevrenin beklentileri arasındaki denge korunmalıdır (Doğan & Tosun, 2002: 29-30).

Duyuşsal kuramlar ise öğrenmenin doğasından çok sonuçlarıyla ilgilidir. Bu kuramlar, sağlıklı bir benlik ve ahlâk gelişimiyle bireyin kendisini değerli bir insan hissetmesi, kapasitesine güvenmesi ve farklılıklara değer vermesi üzerinde durmaktadır. Benlik gelişimi sayesinde insan kendini gerçekleştirmekte, ahlâk gelişimiyle de toplumsal değer yargılarını edinerek içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamaktadır. Böylelikle bireyler, kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmaktadırlar (Özden, 1999).

Yukarıda ele aldığımız öğrenme kuramları hayata anlam verme konusunun öğrenmedeki yeri ve önemi üzerinde durmakta ve bu konuda temel olabilecek ilkeler ortaya koymaktadır. Bu kuramlar, insanın yapısal özelliklerine dikkat çekerek onun ihtiyaçları ve yönelişlerinden hareket etmektedir. İnsanın başta gelen ihtiyaçları zihinsel, duygusal ve toplumsal olabilir. Bu ihtiyaçların tatmini konusunda dinden gelen bilgi ve yorumların önemli bir rolü vardır. Bu bilgi ve yorumların fertlere amaçlı ve programlı bir şekilde verilmesini sağlama yönüyle din öğretimi, hayata anlam verme konusunda önemli bir fonksiyon üstlenmiştir.

Genel öğretim çerçevesinde, insanın hayatı olumlu anlamlandırması amacıyla, değişik felsefî görüşler ve ideolojiler, insanın varlığı, geleceği ve mutluluğu ile ilgili değişik yorumlar getirirken, dinin getirdiği yorum bir imkân ve farklı bir seçenek olarak sunulmalıdır. Böylece dinden gelen cevabı, diğer alanlardan gelen cevaplarla karşılaştırma ve farklı görüşleri eleştiri konusu yapabilme imkânı sağlanmış olacaktır (Bilgin, 1995). Okul öğrenciye her alanda geniş imkânlar sunmanın yanında, anlam arayışını yönlendirme konusunda da dinin yapıcı etkisini kullanmalıdır. Bu açıdan yaşanan hayatla ilgili doğru anlamlara ve yorumlara ulaşmada öğretim sistemi dinden yararlanmalıdır.

Din öğretimi, hayatın manasını aramaya çağırarak ve bu arayışı canlı tutacak, aynı zamanda onun sürekliliğini sağlayacaktır. Bu konuda düşünme yolunun açılması ve bu alanda bir gelişmenin sağlanması gerekmektedir. Böyle bir gelişme kendi hâline bırakılmamalı ve din öğretimi yoluna girilmelidir (Bilgin, 1995). Din öğretimi, insanın inanma ihtiyacını karşılayacak bir nitelikte verilmeli ve bu doğrultuda program hazırlanmalıdır. Hayata anlam vermede insanın temel ihtiyaçlarının tatmini önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın en önemli ihtiyaçlarından olan inanma ihtiyacını karşılama fonksiyonu ile din öğretimi, hayata anlam vermeye katkıda bulunmaktadır.

İnsanın aşkın sorularıyla dinî inanç arasında sürekli bir bağ vardır. Din öğretimi dinin ortaya koyduğu muhtevayı dikkate alarak inanan insana pozitif cevap bulmaya çalışır. Sorgulayan insanla öğretim arasındaki diyalog öğretimin amacı olacaktır (Williams, 1960).

İnsanın fıtratında olan bazı duygular ve özellikler insanı arayışa itmektedir. Özellikle çocuklarda bu arayış ve merak duygusu tabii bir kabiliyet olarak kendini gösterir. Çocuk, etrafında gördüğü her şeyi sorar ve anlamak ister. Çünkü onun dünyası bilinmeyenlerle doludur. Fıtratındaki öğrenme ve merak duyguları onu arayışa sürüklemektedir. Din öğretimi, çocuğun bu fitrî kabiliyetinden istifade etmeli ve onu doyurmaya yönelmelidir (Pazarlı, 1968). Bu da din öğretiminin kişi için anlamlı olacak sorulara yol gösterme görevini ifade eder. Din öğretimi aynı zamanda korkuların ve endişelerin temelini ortaya koyma konusunda beceri kazandıracaktır. Varlığın merkezinde olan insana, varlıkla ilgili, hayatla ilgili endişe, korku ve meraklarının temelinde olan etkenleri keşfetme konusunda yardımcı olacaktır. Aynı zamanda din öğretimi, gizli, bilinmeyen bazı sırların açıklanması konusunda insana yardım edecektir. Varlık hakkındaki gerçekleri arama, insanın bulunduğu her yerde geçerlidir. Bu konuda nasıl yardım edileceği konusu ise kişinin içinde bulunduğu kültürün gerçeklerine uygun olmalıdır (Williams, 1960). Dolayısıyla bizim kültürümüzün ve inançlarımızın temelinde yer alan İslâm dini, genel öğretim içinde anlam arayışına hizmet edecek bir tarzda verilmelidir.

Din öğretiminin gaye ve hedefleri, insanın hayatta ulaşmak istediği gaye ve hedeflerle benzer bir özellik taşımaktadır. Bu gayeler; insanın tabiatı, hayatın manası, dünya ve ahirette mutlu olmanın yolları hakkında tatmin edici bilgilere ulaşmaktır (Bayraklı, 1997). Bu doğrultuda din öğretimi, inanç sahibi olan kişilere, insanın amacının ve görevinin bu dünyaya bir anlam kazandırmak olduğunu kavrama konusunda yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda din öğretiminin eylem yönü vardır. Din öğretimi, kişilere sadece dünyayı anlama kabiliyeti kazandırmakla kalmaz, inandıkları doğrultuda yaşayabilme ve inancı çerçevesinde yaşadığı hayata anlam verme konusunda onları teşvik eder (Mckenzie, 1986). Din öğretiminin birçok amacının yanında, nihai amacı öğrencinin, Tanrı'nın istekleri doğrultusunda davranış kazanmasına yönelik dinî bilgisini artırmaktır (Lee, 1973: 12). Bu bilgi, öğrenciyi Allah sevgisine götürecektir. Aynı zamanda din öğretimi, bireyde “Allah’a karşı dinamik bir sadakat” (Wieman & Wieman, 1971: 459) oluşturacaktır. Din, insanın sadece Tanrıyla değil, başka insanlarla olan ilişkilerini de düzenler. Öğretim de insanla var olanlar arasındaki ilişkinin bir türüdür (Kılıç, 1999). Din öğretimi ise din temeline dayanarak var olanlar arasında bir ilişki kurmayı hedeflemektedir.

Öğretimde öğrencinin sınıftan dışarıya uzanabilmesi için, verilen bilgilerin gerçek hayat içinde değerlendirilmesi gerekir. Öğrenci için bu bir ihtiyaçtır.

Öğretmen mutlaka bunu yapmalıdır. Öğretmen yapmasa da öğrenci bunu yapmak isteyecek, fakat doğru yardım almadığı için yanlış yapabilecektir (Bilgin, 1995). Öğretim faaliyetlerinin hayata yönelik olması, yaşanan hayata ait problemleri içermesi, gerçek hayatla uyum içinde olması istenir.

Hayata anlam vermenin bir ihtiyaç olarak algılanması ve dinin bu konudaki katkısının bilinmesiyle, din öğretimi programlarında yeni yönelişlere gidilmiştir. Türkiye’de din öğretiminde yeni yönelişler, ilköğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinin öğretim programına da yansımıştır. 2000 yılında yürürlüğe giren programda, *dinin hayata anlam kazandırması* konusuna yer verilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının, Ekim 2000 tarihli ve 2517 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan, 19.09.2000 tarih ve 373 sayılı kararına göre ilköğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi öğretim programlarında temel alınan ilkeler arasında “dinin, insan hayatına anlam kazandırması” hedef ve içerikle ilgili bir ilke olarak yer almaktadır (Tebliğler Dergisi, 2000).

Burada, ilköğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi programlarının fikrî alt yapısını teşkil eden ve “Nasıl bir din öğretimi?” sorusunu cevaplamada bize ipucu veren, Selçuk’un (1997) düşüncelerine yer vermek istiyoruz. Selçuk’a göre din öğretimi, öğrencinin kabiliyetlerini geliştirmeyi ve öğrenciyi hayata hazırlamayı amaçlamalıdır. Bu amaçla din öğretiminde, insana, düşünceye, hürriyete, ahlâka ve kültürel mirasa saygı temelinden hareketle programları düzenlemek ve öğretime şekil vermek gerekecektir. Bu temelden hareketle öğrencide geliştirmeyi hedeflediğimiz kabiliyetler, kendi başına düşünme, eleştirel zihniyet, seçme kabiliyeti, hayatın anlamını keşfetme ve inancını akıyla bütünleştirme olarak sıralanabilir. Bu programda “Nasıl din öğretimi?” konusundaki yaklaşım, “öğrencinin bilincinin gelişmesini sağlayacak koşulları oluşturmak ve öğrenciye, hayatın çözebilmesinde yardımcı olacak yolları göstermek” (Doğan & Tosun, 2002: 35) şeklinde ifade edilebilir.

Sonuç olarak denilebilir ki din öğretiminin temel hedefi, dinî bilgileri insan için anlamlı hâle getirerek hayatı anlamaya ve olumlu anlamlandırmaya yardımcı olmaktır. Bu sayede öğrencinin kabiliyetlerinin gelişmesi sağlanacak ve öğrenci hayatın problemleriyle yüzleşebilmeye hazırlıklı olacaktır. Bir anlamda din öğretiminin hedefleri, hayata anlam vermeye katkı sağlayacak hedeflerdir. Dolayısıyla sağlıklı bir din öğretimi, bireylerin hayata anlam vermeleri konusunda önemli bir boşluğu doldurabilir. Din öğretiminde, müfredat programlarını hazırlamada ve muhtevayı belirlemede bu amaçlar dikkate alınmalıdır.

Sonuç

Hayata anlam verme, insanın temel ihtiyaçlarından birisidir. İnsan, içinde yaşadığını evreni, evrendeki konumunu, nereden gelip nereye gittiğini, nasıl yaşaması gerektiğini sorgulamadan yaşayamaz. Onun bu arayışlarının bir kısmı zihnini ve merakını tatmine yönelik olabileceği gibi, bir kısmı da ruhunun ihtiyaçlarını tatmine yönelik olabilmektedir. Bunun yanında insan, nasıl yaşaması gerektiği, hayatın amacının ne olduğu konusunda da tutarlı cevaplar aramaktadır.

Anlama yönelik arayışlara dinin verdiği cevaplar, özellikle metafizik alana ait olan bilgiler, başka bir şekilde karşılanması mümkün olmayan cevaplardır. Bu yönüyle hayata anlam verme sürecinde dinden gelen bilgi ve yorumlar göz ardı edilemez niteliktedir. Ayrıca din, kutsal bir kaynağa dayanan değerler sistemiyle insanların hayatını şekillendirmekte, ilkeli yaşamalarını sağlamaktadır.

Öğretim sistemi bireyi bütün yönleriyle geliştirmenin yanında, onun ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. Hayata anlam verme insanın önemli bir ihtiyacı olduğuna göre, öğretim faaliyetlerinde bu düşünceye yer vermenin gerekliliği kabul edilmelidir. Öğretimin amaçları açısından hayata anlam verme konusunun önemine inanıyorsak ve bu esasın öncelikli amaç olmasını istiyorsak, öğretim programlarını bu amaca göre düzenleme gereği ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla öğretimde kullanacağımız bilgi, metot ve materyali amacımıza göre seçmemiz gerekecektir. Öncelikle insanın hayatına anlam vermede etkili olan bilgi ve metotları, yararlanılabilecek felsefe ve düşünce sistemlerini tespit ederek işe başlamak gerekecektir.

Hayatı anlamaya ve istendik yönde anlamlandırmaya yönelik bir öğretim anlayışı -ki bu anlayış her zaman mevcut olmuştur- bu konuda dinden yardım almalı ve dinin öğretilmesini programına almalıdır. Bireyin her yönüyle ihtiyaçlarını karşılamada ve kabiliyetlerinin geliştirilmesinde etkili olan, toplumun değer yargıları üzerinde yapıcı rolü olan bir dinin, öğretim sisteminin genel amaçlarını karşılamada etkili olacağı bir gerçektir.

İnsanın hayatını olumlu anlamlandırmasında dinin katkısının en somut bir biçimde şekillenebilmesi, din öğretiminin bu anlayış doğrultusunda planlanmasıyla olacaktır. Bunun için öncelikle din öğretiminin temel ilkelerini ve amaçlarını araştırarak bu çerçeve içinde hayata anlam verme konusunu bir yere koymak gerekecektir. Eğer bu doğrultuda hayata anlam verme konusunun din öğretiminin bir amacı ve görevi olduğu ortaya koyulursa, din öğretiminde bu düşünce doğrultusunda bir yapılanmaya gidilebilir. Din öğretimi hayata anlam verme konusunda öğrencilere yol göstererek genel öğretime katkıda bulunacak ve insanları hayata hazırlama görevini yerine getirecektir.

Kaynakça

- Akinci, A. (2002). *Hayata anlam vermeye din öğretiminin katkısı*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bahadır, A. (1999). *Hayatın anlam kazanmasında psiko-sosyal faktörler ve din*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Baier, K. (1971). The meaning of life. In W. T. Blackstone (Ed.), *Meaning and existence: Introductory readings in philosophy* (pp. 795-811). New York: Holt Rinehart and Winston.
- Bayraklı, B. (1997). *İslam'da eğitim*. İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yayınları.
- Berger, P. (1995). Dini kurumlar (çev. A. Çiftçi). *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 432.
- Bilgin, B. (1980). *Türkiye'de din eğitimi ve liselerde din dersleri*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Bilgin, B. (1995). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara: Yeni Çizgi Yayınları
- Büyük Larousse (1986). *Sözlük ve ansiklopedi*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Demir, Ö. & Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Doğan, R. & Tosun, C. (2002). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Frankl, V. E. (1994). *Duyulmayan anlam çılgılığı* (çev. S. Budak). Ankara: Öteki Yayınları.
- Frankl, V. E. (1997). *İnsanın anlam arayışı* (çev. S. Budak). Ankara: Öteki Yayınları.
- Hökelekli, H. (1993). *Din psikolojisi*. Ankara: T.D.V. Yayınları.
- Kılıç, R. (1999). Din öğretimini temellendirme problemi. *Türkiye'de din eğitimi ve öğretimi ilmi toplantısı 1998 içinde* (s. 55-61). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Küng, H. & Kuschel, K. J. (1995). *Evrensel bir ahlâka doğru* (takdim ve sonuç: B. Bilgin; çev. N. Y. Aşıkoğlu, C. Tosun & R. Doğan). Ankara: Gün Yayınları.
- Lee, J. M. (1973). *The flow of religious education*. Birmingham: AL. Religious Education Press.
- Maslow, A. H. (1996). *Dinler değerler doruk deneyimler* (çev. H. K. Sönmez). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- May, R. (1967). *The art of counseling*. New York: Abingdon Press.
- May, R. (1998). *Kendini arayan insan* (çev. A. Karpat). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Mckenzie, L. (1986). The purposes and scope of adult religious education. In N. T. Foltz (Ed.), *Handbook of adult religious education* (pp. 7-23). Birmingham: AL. Religious Education Press.
- Mothersill, M. (1991). Death. In O. Hanfling (Ed.), *Life and meaning: A reader* (pp. 83-92). Oxford: Basil Blackwell.
- Onat, H. (1997). Niçin din eğitimi? *Uluslararası din eğitimi sempozyumu içinde* (s.15-23). Ankara: A.Ü.İ.F ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Öner, N. (1999). *Felsefe yolunda düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Özden, Y. (1999). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Pazarlı, O. (1968). *Din psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Rogers, A. K. (1971). Philosophy as the quest for the meaning of life. In W. T. Blackstone (Ed.), *Meaning and existence: Introductory readings in philosophy* (pp. 7-11). New York: Holt Rinehart and Winston.
- Schaub, E. L. (1970). The psychology of religion. In O. Strunk (Ed.), *The psychology of religion: Historical and interpretative readings*. New York: Abingdon Press.
- Schlink, M. (1991). On the meaning of life. In O. Hanfling (Ed.), *Life and meaning: A reader* (pp.60-73). Oxford: Basil Blackwell Ad.
- Schulz, R. (1978). *The psychology of death*. California: Addison-Wesley Publication.
- Stern, A. (1971). *The search for meaning*. Memphis: Memphis State University Press.
- Selçuk, M. (1997). Din öğretiminin kuramsal temelleri. *Uluslararası din eğitimi sempozyumu* içinde (s.28-35). Ankara: A.Ü.İ.F ve TÖMER Dil Merkezi.
- Tebliğler Dergisi* (Ekim, 2000). 63, 2517.
- Tolstoy, L. N. (1997). *İtiraflarım* (çev. K. Aytaç). İstanbul: Furkan Yayınları.
- Tümer, G. (1996). Dinin toplum hayatındaki yeri ve önemi. *Tartışılan değerler açısından Türkiye sempozyumu-1995* içinde (s.137-145). Ankara: Diyanet Yayınları.
- Vergote, A. (1999). *Din inanç ve inançsızlık* (çev. V. Uysal). İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yayınları.
- Ward, K. (2002). Anlam meselesi ve din. J. Runzo ve N. M. Martin (Eds.), *Dünya dinlerinde hayatın anlamı* içinde (s.33-62). İstanbul: Say Yayınları.
- Wieman, H. N. & Wieman, R. W. (1971). *Normative psychology of religion*. Westport: Greenwood.
- Williams, D. D. (1960). Current theological developments and religious education. In M. J. Taylor (Ed.), *Religious education* (pp. 44-53). New York: Abingdon Press.
- Wohlgenant, R. (1991). Has the questions about the meaning of life any meaning? In O. Hanfling (Ed.), *Life and meaning: A reader* (pp. 34-38). Oxford: Basil Blackwell.
- Yalom, I. (1999). *Varoluşçu psikoterapi* (çev. Z. I. Babayiğit). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

The Role of Religious Values and Education in the Search for the Meaning of Life

Adem AKINCI, Ph.D. *

Citation – Akinci, A. (2005). The role of religious values and education in the search for the meaning of life. *Journal of Values Education -Turkey-*, 3 (9), 7-24.

Abstract – The search for the meaning of life is trying to find satisfying answers to queries about man himself, the world he lives in and the universe he is surrounded with. Life will have a meaning, only if positive answers to these questions are found. Those who are not able to find satisfying answers to these questions might fall into the feelings of emptiness. Religion plays a significant role in the search for meaning, especially by answering questions related to metaphysical issues and providing value judgments. Knowledge that comes through divine revelation is of reliable and convincing quality due to its sacredness. In addition to helping individuals develop fully, all educational activities target fulfilling man's needs as well. It should be accepted that learning activities should cover issues related to the search for the meaning of life because it is one of the important needs of mankind. If the role of religion is considered in interpreting the meaning of life, religious education can make significant contributions. Therefore, religious education can also help the general objectives of education.

Key Words – Meaning, the Search for Meaning, Interpreting Life, Religious Education.

---

* **Address for correspondence:** Harran University, Faculty of Divinity, Osmanbey Kampüsü, Mardin Yolu 22 Km, Şanlıurfa- Turkey. **E-Mail:** ademakinci@yahoo.com